بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

هەرێمی کوردستانی عێراق
سەرۆکایەتی هەرێم
سەرۆك

بەناوی گەلەوە

بڕیار
ژمارە (٦) ساڵی ٢٠١٣

بە پێی ئەو دەسەڵاتەی لە بڕگەی (١) ی ماددەی (١٠) ی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان – عێراق ی ژمارە (١) ی ساڵی ٢٠٠٥ ی هەموارکراو پێمان دراوەو، بە پاڵپشتی ئەو یاساکارییەی پەرلەمانی کوردستان – عێراق کردویەتی لە دانیشتنی ژمارە (١٠) لە ٢٣/ ٤/٢٠١٣ بڕیارماندا بە دەرکردنی:

یاسای ژمارە (٥)ی ساڵی ٢٠١٣
یاسای دیاریکردن و وەرگرتنی بەرکەوتە (مستحقات) داراییەکانی هەرێمی کوردستان ـ عێراق لە داهاتە ئیتیحادییەکان
بەشی یەکەم
پێناسەکان

ماددەی یەکەم:

مەبەستی ئەم یاسایە لەم زاراوانەی خوارەوە، ماناکانی بەرامبەریانە:

یەکەم: حکومەتی ئیتیحادی: حکومەتی کۆماری عێراقی ئیتیحادی.

دووەم: دەستور: دەستوری کۆماری عێراقی فیدراڵی ساڵی ٢٠٠٥.

سێیەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان ـ عێراق.

چوارەم: پەرلەمان: پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق

پێنجەم: ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم.

شەشەم: داهاتەکانی نەوت و گاز: داهاتەکانی حکومەتی ئیتیحادی وەدەستهاتوو لە پرۆسە نەوتیەکان و لە نێوانیشیاندا فرۆشراوەکانی نەوت و گازو بەروبوم و دەستکەوتەکانی تری گرێبەستە نەوتیەکانی گرێدراو لەگەڵ کۆمپانیا بیانی و خۆماڵیەکان لە لایەن حکومەتی ئیتیحادی یان حکومەتی هەرێمەوە.

حەوتەم: خشتەی خەرجیەکان: خشتەی بڕی خەرجیە فەرمانڕەواو سەروەرییەکانی هاوپێچکراو لەگەڵ یاساکانی بودجەی گشتیی ساڵانەی ئیتیحادی لەوەتەی ساڵی ٢٠٠٤ەوە.

هەشتەم: مەبەست لەم زاراوانەی دادێن ماناکانی بەرامبەریانە کە لە ماددەی یەکەمی یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستان – عێراقی ژمارە (٢٢)ی ساڵی ٢٠٠٧دا هاتووە: (نەوت، نەوتی خاو، گاز، گازی سروشتی، کێڵگەی نەوت، کێڵگەی هەنووکەیی، کێڵگەی داهاتوو، پرۆسە نەوتیەکان)

بەشی دووەم
ئامانجەکانی یاسا

ماددەی دووەم:

ئامانجی ئەم یاسایە بریتیە لە:

یەکەم: وێنەکێشانی میکانیزمی یاسایی بۆ دیاریکردن و وەرگرتنی مافە داراییەکانی بەرکەوتە (مستحقات) بۆ هەرێم لە نێو داهاتە ئیتیحادییەکانداو، دەخرێنە نێو بودجەی گشتی هەرێمەوە.

دووەم: بەتواناکردنی هەرێم بۆ وەرگرتنی بەرکەوتە (مستحقات) داراییەکانی لە داهاتەکانی نەوت و گاز چ وەك خۆیان (عەینی شت) یان بە کاش بەگوێرەی دەستور.

سێیەم: وەرگرتنی بەرکەوتەکانی (مستحقات) هەرێم لە بەخشین و کۆمەك و قەرزی نێودەوڵەتی پێشکەشکراو بە حکومەتی ئیتیحادی ئەویش پاڵپشت بە بەندی یەکەم لە ماددەی (١٠٦)ی دەستور.

چوارەم: وەرگرتنی پشکی هەرێم لە هەر داهاتێکی تری یان قەرەبوویەکی وەرگیراو لە لایەن حکومەتی ئیتیحادیەوە.

پێنجەم: دابینکردنی میکانیزمی پێویست بۆ وەرگرتنی بەرکەوتەکانی (مستحقات) هەرێم لە بودجەی ئیتیحادی بە لەبەرچاوگرتنی ئەو برە پارانەی کەلەکەبوونەو نەدراون وەك خەرجیەکانی سەروەریی و فەرمانڕەوایی هاتوو لە نێو بودجەی ئیتیحادیەوە لەوەتەی سالّی ٢٠٠٤وە.

شەشەم: وەرگرتنی قەرەبووە بەرکەوتەکانی (مستحقات) هەرێم لەو زیانانەی کە دەرئەنجامی ئەو کارە ستەمکارانەی رژێمی پێشوو بوون لە ڕێگەی داپلۆسینی بەکۆمەڵ و جینۆسایدو پرۆسەکانی ئەنفال و سیاسەتی زەوی سووتێنراو بەگوێرەی بڕگەی یەکەم لە ماددەی (١١٢)ی دەستور.

حەوتەم: دەستەبەرکردنی دادپەروەریی لە دابەشکردنی داهاتە ئیتیحادییەکان بۆ مسۆگەرکردنی پاراستنی یەکڕیزیی گەلی عێراق و دەوڵەتە ئیتیحادییەکەی بە گونجاویی لەگەڵ ماددەی یەکەمی دەستور.

بەشی سێیەم

مافە داراییەکانی هەرێم

ماددەی سێیەم:

هەرێم مافی هەیە لە:

یەکەم: پشکێکی دادپەروەرانە لە داهاتەکانی نەوت و گازی دەرهێنراو لە سەرتاپای عێراق بەمەرجێك بگونجێت لەگەڵ دابەشبوونی دانیشتووان تیایدا پاڵپشت بە هەر یەك لە ماددەی (١١١)و بەندی یەکەم لە ماددەی (١١٢)ی دەستور.

دووەم: پشکێکی دادپەروەرانە لە سەرجەم داهاتە وەرگیراوەکانی تری ئیتیحادیی و بەخشین و کۆمەك و قەرزە نێودەوڵەتیەکان تاوەکو حکومەتی هەرێم بتوانێت بە ئەرك و بەرپرسیارێتی خۆی هەڵبستێت پاڵپشت بە بەندی سێیەم لە ماددەی (١٢١)ی دەستور.

سێیەم: پشکێکی سەربار لە داهاتەکانی نەوت و گاز بۆ قەرەبووکردنەوەی ئەو زیانانەی کە لە دەرئەنجامی کردەکانی رژێمی پێشوو لێیکەوتووە، پاڵپشت بە بەندی یەکەم لە ماددەی (١١٢)ی دەستور.

چوارەم: بەشدارییکردنی کردارەکیی لە پێکهێنان و ئەندامێتی دەستەی گشتیی چاودێری و دابینکردنی داهاتە ئیتیحادیەکان لە ڕێگەی نوێنەرایەتی کردنی هەرێم تیایدا بە شارەزاو نوێنەر بەگوێرەی حوکمی مادده (١٠٦)ی دەستور.

پێنجەم: داواکردن لە حکومەتی ئیتیحادی بۆ تەواوکردنی ئەو یاسایانەی هاوبەشی کردارەکیی لە بەڕێوەبردنی دەوڵەت و دامەزراوەکانی بەرجەستە دەکەن پاڵپشت بە حوکمی مادده (١٠٥)ی دەستورو دوورخستنەوەی زیان لە مافە دارایی و ئابورییەکانی هەرێم و دانانی یاسای دابەشکردنی داهاتەکانی نەوت و گاز پاڵپشت بە بڕگەی یەکەم لە مادده (١١٢)ی دەستور بۆ خێراکردنی گەشەسەندن لە هەرێم و پارێزگاکاندا.

شەشەم: بەشدارییکردنی کردارەکیی لەگەڵ حکومەتی ئیتیحادی بۆ بەبازاڕکردنی نەوت و گازی بەرهەمهێنراو لە کێڵگە هەنووکەییەکان، وە بە ڕۆڵی تاقانەی (حصری) خۆی هەڵبستێت لە بەڕێوەبردنی کێڵگە داهاتووەکان لە هەرێمدا لە نێوانیشیاندا بەبازاڕکردنی نەوت و گازی بەرهەمهێنراو لێیان، کە هەرێم لێی بێبەشکراوە بەهۆی ڕەتکردنەوەی حکومەتی ئیتیحادی و هەڵنەستانی بە بینینی ڕۆڵی ئەرێیانەی خۆی لە وێنەکێشانی سیاسەتی ستراتیجی پێویست بۆ پەرەپێدانی سامانی نەوت و گاز کە لە بەندی دووەمی ماددەی (١١٢)ی دەستوردا ئاماژەی بۆکراوە.

حەوتەم: پشکێکی دادپەروەرانەی لە نەوت و گازی خاوو بەرهەمە نەوتیەکانی دابینکراو بۆ بەکاربردن لە سەرتاپای عێراق، بۆ تەرخان بکرێت بەمەرجێك بگونجێت لەگەڵ دابەشبوونی دانیشتوان تیاییداو بە لەبەرچاوگرتنی بارودۆخی تایبەتیی هەرێم و لابردنی ڕواڵەتەکانی جیاکاریی.

بەشی چوارەم
بنەماکانی دیاریکردنی مافە داراییەکانی هەرێم

ماددەی چوارەم:

یەکەم: ڕێژەی (١٧٪) حەقدە لەسەدی متمانەپێکراو لە یاساکانی بودجەی ئیتیحادی دەبێتە بنەمایەك بۆ دیاریکردنی پشکی هەرێم لە کۆی گشتی خەرجیەکانی بەگەڕخستن و خەرجیەکانی پرۆژەکانی وەبەرهێنانی بودجەی گشتیی ساڵانەی ئیتیحادی تاوەکو

سەرژمێرییێکی دانیشتوانی گشتی لە عێراقدا ئەنجام دەدرێت، وە هەرێم هـەمان رێژەی لەمانەی خوارەوەی دەبێت:

أ- سەرجەمی داهاتەکانی بودجەی گشتیی ئیتیحادی لە نێوانیشیاندا داهاتی وەدەسـتهاتوو لـە هەناردەکردنی نەوتی خاو.

ب- سەرجەمی نەوتی خاوی پاڵاوتەکراوو دابینکراو بۆ بەکاربردن لە سـەرتاپای عێراقـدا لـە نێوانیشیاندا نەوتی خاوی پێویست بۆ بەگەڕخستنی وێستگەکانی بەرهەمهێنانی کارەبا.

جـ- سەرجەمی خەرجیـەکانی فـەرمانڕەواو ودابینکراوەکـانی ئاوەدانکردنـەوەو گەشـەپێدانی پرۆژەکانی پارێزگاکانی هەرێم و زێدە وەدەسـتهاتووەکانی داهاتـەکانی نـەوتی خـاوی هەناردەکراوو دابینکراوەکانی خەرجیە سەروەرییەکانی دەستە هەرێمایەتیەکانی هاوشێوە لەگەڵ دەستە ئیتیحادیەکانی پێکهاتوو لە (سـەرۆکایەتی هـەرێم، پەرلـەمان، ئەنجومـەنی وەزیران، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیـران، نووسـینگەی جێگـری سـەرۆك وەزیـران، گـاردی هـەرێم (پێـشمەرگە)، ئەنجومـەنی پاراسـتنی ئاسایـشی نیـشتیمانیی، دەسـتەی مافەکانی مرۆڤ، دەستەی دەسپاکی، رەگەزنامەو سنوور، و دەزگای ئاسایش).

دووەم: پێویستە لەسەر وەزارەتەکانی دارایی و ئابوری، و پلاندانان، و سامانە سروشتیەکان لە هەرێمدا ئەوەی لە (أ، ب، ج)ی برِگەی یەکەمی ئەم ماددەیەدا ئاماژەی بـۆکراوە بـە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەکانی تری هەرێم، هەژمار بکەن.

سێیەم:

أ- سەرباری پشکی پارێزگاکانی هەرێم لە پترۆدۆلاری نەوتی خاوی هەناردەکراو لە هەرێمدا لەوەتەی ساڵی ٢٠٠٩وە، ئەوا هەرێم مافی دۆلارێکی هەیە لە هەر پترۆدۆلارێکـی هـەر بەرمیلێکی نەوتی خاو و (١٥٠) مەتر سێجای گـازی بەرهـەمهێنراوو پاڵاوتـەکراو یـان دابینکـراو بـۆ بـەکاربردن لـە پارێزگاکـانی هەرێمـدا، بـە مـەرجێك ئـەم بەرکەوتانـە (مـستحقات) لـە لایـەن وەزارەتـی سـامانە سروشـتیەکان بـەگوێرەی سـتاندەرە متمانەپێکراوەکانی حکومەتی ئیتیحادی هەژمار بکرێن.

ب- ئەو داهاتانەی بەکردار لە مەرزە سنووریەکانی پارێزگاکانی هەرێم دەستەبەرکراون دەگەڕێندرێنەوەو بە شێوەیەکی کورتکراوەیی (حصری) بۆ ئامادەسازیی و دووبارە ئاوەدانکردنەوەی مەرزە سنوورییەکانی سەر بە هەر پارێزگایەك تەرخان دەکرێن.

ج- ئەنجومەنی وەزیران بە پەسەندکردنی پەرلەمان، تایبەتمەند دەبێت بە دیاریکردنی چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ داهاتە وەرگیراوەکان لە لایەن هەرێمەوە، ئەویش بەگوێرەی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

چوارەم: پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران لێژنەیەکی وەزاریی پێکبهێنێت بە مەبەستی خەملاندنی قەرەبووە شایستەکان بەپێی برگەی (سێیەمی) ماددەی سێیەمی ئەم یاسایە بە برە پارەی کاش یان بەوەی بەرامبەریانە لە عەینی شت لە نەوتی خاوی هەرێم بە مەرجێك ئەو قەرەبووە بەرکەوتانە (مستحقات) بە قیستی ساڵانە لە ماوەیەك کە لە (٥) ساڵ لە ڕێکەوتی بەرکاربوونی ئەم یاسایە تێپەڕ نەکات، بدرێنەوە.

ماددەی پێنجەم:

پێویستە لەسەر ئەو وەزارەت و ئەو لایەنانەی لە ماددە چواری ئەم یاسایەدا ئاماژەیان بۆکراوە لە ماوەیەك کە لە (٦٠) شەست ڕۆژ لە ڕێکەوتی بەرکاربوونی ئەم یاسایەدا تێپەڕ نەکات، ئەرکەکانیان تەواو بکەن و ڕاپۆرتی کۆتاییان پێشکەشی ئەنجومەنی وەزیرانی بکەن بۆ پەسەندکردنیان لە ماوەیەك کە لە (٣٠) سی ڕۆژ لە ڕێکەوتی گەیشتنی بۆ ئەنجومەن، تێپەڕ نەکات.

بەشی پێنجەم
ڕێکارەکانی وەرگرتنی مافە داراییەکانی هەرێم

ماددەی شەشەم:

یەکەم: پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران پاش دیاریکردن و خەملاندنی مافە داراییەکانی هەرێم بەگوێرەی حوکمەکانی ئەم یاسایە داوا لە حکومەتی ئیتیحادی بکات بە دانەوەی شایستە داراییە خەملێندراوەکان بەپێی یاسا لە ماوەی (٩٠) نەوەت ڕۆژ لە

ڕێکەوتی پێڕاگەیاندنی بە داواکارییەکە و هەڵسانی بە دانانی یاسای دابەشکردنی داهاتەکانی نەوت و گاز پاڵپشت بە بەندی یەکەم لە ماددەی (١١٢)ی دەستور.

دووەم: لە حاڵەتی ئاگادارنەکردنەوەی حکومەتی هەرێم لە لایەن حکومەتی ئیتیحادیەوە بە ئامادەبوونی بۆ دانوستان دەربارەی شایستەکانی هەرێم، لە ماوەی (٣٠) سی ڕۆژ لە ڕێکەوتی وەرگرتنی داواکارییەکەی هەرێم یان بەسەرچوونی (٩٠) نەوەت ڕۆژ بەسەر ڕێکەوتی دەستپێکردنی دانوستان بەبێ گەیشتن بە پێکهاتنێك لە نێوان هەردوو لایەن یان ڕەتکردنەوەی داواکارییەکانی هەرێم بە شێوەیەکی نائاشکرا یان ئاشکرا یان بێ دەنگبوون لە ئاستیەوە، ئەوا پێویستە لەسەر حکومەتی هەرێم ئەو ڕێکارانەی بە گونجاویان دەبینێت بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بۆ وەرگرتنی مافە داراییەکانی خۆی بگرێتەبەر لە نێوانیشیاندا بەرهەمهێنان و هەناردەکردن و فرۆشتنی نەوتی خاوو گاز بۆ پڕکردنەوەی سەرجەم ئەو بەرکەوتانە (مستحقات) کەوا حکومەتی ئیتیحادی خۆی دەگرێت لە دانەوەیان، چ بەر لە بەرکاربوونی ئەم یاسایەوە بێت یان لە دوای و ئاگادارکردنەوەی پەرلەمان لێیەوە.

ماددەی حەوتەم:

حکومەتی هەرێم لەو بڕیارو ڕێکارانەی بەپێی ئەم یاسایە دەیانگرێتەبەر پابەند دەبێت بە حوکمەکانی یاسای نەوت و گازی ژمارە (٢٢)ی ساڵی ٢٠٠٧ لە نێوانیشیاندا مامەڵەکردنی لەگەڵ داهاتە وەرگیراوەکان و هەڵدەستێت بە بەرپرسیاریەتیەکانی بەپێی پرنسیپ و ستاندەرە تایبەتەکانی دەسپێشخەری شەفافیەت لە پیشەسازییە دەرهێنراوەکان (EITI).

ماددەی هەشتەم:

کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێکی ناکۆك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکرێت.

ماددەی نۆیەم:

وەزیری سامانە سروشتیەکان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی و ئابوری بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

ماددەی دەیەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی یازدەم:

ئەم یاسایە لە ڕێکەوتی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) دا جێبەجێ دەکرێت.

مسعود بارزانی
سەرۆکی هەرێمی کوردستان - عێراق

هەولێر

٥ /ئایار /٢٠١٣ ی میلادی

هۆكارە پێویستەكان

لەبەر ئەوەی دەستوری عێراقی دەقی كردووە لەسەر مافە داراییەكانی هەرێم، چ ئەوەی شایستە بێت لە داهاتە ئیتیحادیەكان لە نێوانیشیاندا نەوت و گاز یان ئەوەی شایستەیە لە قەرەبووكردنەوەكانی هەرێم لەو سوودانەی لەدەستی داون و لەو زیانانەی پێگەیشتوون لە دەرئەنجامی بێبەشكردنی لە شایستەكانی لە داهاتەكانی دەوڵەتی عێراقی بۆ دەیان ساڵ و ئەو زیانە گیانیی و داراییانەی بە هاوڵاتیانی هەرێم گەیشتووە لە دەرئەنجامی سیاسەتە داپڵۆسێنەرە ستەمكارەكانی حكومەتە عێراقیە یەك لە دوای یەكەكان و جێبەجێكردنیان بۆ سیاسەتی زەوی سوتێنراو بۆ كوردستان و جینۆسایدكردنی گەلەكەی، وە لەبەر ئەو دەسەڵاتانەی هەرێم كە دەستور دەقی لەسەر كردوون و ئەو تایبەتمەندییانەی پێی راسپێردراوەو بۆ مسۆگەركردنی مافەكانی هەرێم و شایستە داراییەكانی، ئەوا ئەم یاسایە دەرچووێندرا.